

BaGMIVI

Bridging the Gap between Museums and Individuals with Visual Impairments

**KA2 - Cooperation and Innovation
for Good Practices
Call: 2014**

Proodus Intellectual 01: Analiza de nevoi

Date proiect

Tipul acțiunii	Parteneriate strategice în domeniul educației adulților
Număr contract proiect	2014-1-EL01-KA200-001631
Titlul proiectului	BaGMIVI - Bridging the Gap between Museums and Individuals with Visual Impairments
Organizația beneficiară	PANEPISTIMIO THESSALIAS
Persoană de contact	Dr. Vassilios Argyropoulos, vassargi@uth.gr
Produs intelectual 1 (O1)	01/09/2014 - 31/03/2015

Cuprins

1. Rezumat	4
2. Analiza literaturii de specialitate. Delimitările teoretice ale proiectului BaGMIVI	
2.1 Drepturile persoanelor cu dizabilități Modelul social al dizabilității	6
2.2 Rolul social și educațional al muzeului în secolul 21	7
2.3. Aspecte privind accesibilitatea	8
2.4. Relația dintre muzee și persoanele cu dizabilități vizuale	10
2.5. Considerații asupra legislației și bunelor practici: Grecia, Bulgaria, Ungaria și România	12
2.5.1 Contextul Greciei	13
2.5.2 Contextul Bulgariei	15
2.5.3 Contextul Ungariei	18
2.5.4. Contextul României	20
3. Studii relevante (etapa a doua a Studiului de Analiză de nevoi)	
3.1. Obiectivele cercetării	22
3.2. Metoda	22
3.2.1. Participanții	22
3.2.2. Instrumente și design de cercetare	23
3.3. Rezultatele cercetării	25
3.3.1. Profesori psihopedagogi (școli speciale pentru elevi cu dizabilități vizuale)	25
3.3.2. Persoanele cu dizabilități vizuale	32
3.3.3. Personalul din cadrul muzeelor	36
4. Concluzii generale	38
5. Limite	40
6. Bibliografie	41

1. Rezumat

Produsul intelectual O1 (Analiza de nevoi) constituie o componentă a activităților propuse în cadrul Proiectului European intitulat „**Bridging the Gap between Museums and Individuals with Visual Impairments**” cu numărul: "2014-1-EL01-KA200-001631.

Partenerul coordonator este Universitatea din Tesalia, iar Dr. Vassilios Argyropoulos este Coordonatorul proiectului. Conform aplicației de proiect aprobate, primul produs intelectual (O1) al proiectului BAGMIVI se referă la analiza de nevoi care a inclus următoarele etape de realizare:

Etapa 1: Analiza literaturii de specialitate

Etapa 1 a inclus analiza literaturii relevante ce a cuprins date de cercetare și perspective teoretice privind muzeele și persoanele cu dizabilități vizuale. Analiza s-a realizat la nivel național și internațional pe baza rapoartelor, cărților și revistelor de specialitate.

Etapa 2: Studii relevante

Etapa 2 a inclus realizarea interviurilor cu persoanele cu dizabilități vizuale, cadrele didactice care lucrează cu elevi cu dizabilități vizuale. Scopul acestei etape a constat în explorarea experiențelor și perspectivei lor privind nivelul de accesibilitate și incluziune a elevilor cu dizabilități vizuale în muzee. Etapa 2 a inclus și dezvoltarea unui chestionar care a vizat explorarea nevoilor și

experiențelor personalului din muzee privind vizitatorii cu dizabilități vizuale. Organizațiile care au participat la realizarea produsului intelectual O1) (inclusiv organizația coordonatoare) sunt:

1. UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, Cluj-Napoca, România
2. ASOCIAȚIA PENTRU EDUCAREA COPIILOR CU
DIZABILITĂȚI VIZUALE DIN BULGARIA
3. UNIVERSITATEA KLIMENT OHRIDSKI, Sofia, Bulgaria
4. UNIVERSITATEA EOTVOS LORAND, Budapesta, Ungaria
5. UNIVERSITATEA DIN TESALIA , Grecia (Coordonator)

Analiza datelor colectate a rezultat în produsul intelectual O1 care este analiza de nevoi.

2. Analiza literaturii de specialitate. Delimitările teoretice ale proiectului BaGMIVI

(Etapa 1 a studiului privind analiza de nevoi)

În urma analizei literaturii de specialitate s-au remarcat câteva teme centrale și puncte cheie care au format ulterior cadrul teoretic al proiectului BaGMIVI (vezi caseta 1)

- 2.1. Drepturile persoanelor cu dizabilități – Modelul social al dizabilității**
- 2.2. Rolul social și educațional al muzeelor în secolul 21**
- 2.3. Aspecte ale accesibilității**
- 2.4. Relația dintre muzee și persoanele cu dizabilități vizuale**
- 2.5. Considerații asupra legislației și bunelor practici (Grecia, Bulgaria, România, Ungaria).**

Caseta 1. Temele centrale rezultate în urma analizei literaturii de specialitate

2.1 Drepturile persoanelor cu dizabilități Modelul social al dizabilității

Scopul proiectului BaGMIVI constă în îmbunătățirea accesului la muzee pentru persoanele cu dizabilități vizuale și se dorește să fie un pas înainte spre implementarea drepturilor tuturor persoanelor de a avea acces la activități culturale. Acest obiectiv este în conformitate cu reglementărilor multor convenții care recunosc dreptul tuturor persoanelor de a avea acces la activități culturale (UN, 1948, articol 27:1; UN, 2006, articol 30:1)

O temă principală a cadrului teoretic al proiectului BaGMIVI este modelul social al dizabilității (Barnes, Mercer & Shakespeare, 1999; Oliver, 1990). Modelul social al dizabilității subliniază aspecte precum barierele societății care izolează și exclud persoanele cu dizabilități de la o participare socială egală. Prin urmare, adoptarea modelului social al dizabilității a avut un impact semnificativ asupra politicilor și practicilor care vizau dizabilitatea, inclusiv asupra celor referitoare la muzee (Argyropoulos & Kanari, 2015; Moussouri, 2007).

2.2 Rolul social și educațional al muzeului în secolul 21

"Bridging the gap between museums and individuals with visual impairments" reprezintă o inițiativă care dorește să contribuie la rolul educațional și social al muzeelor cu impact asupra accesibilității culturale a persoanelor cu dizabilități vizuale, acestea fiind în acord cu dezvoltarea rolului muzeelor ca fiind instituții culturale. În secolul 21 muzeele sunt considerate spații cu un vast rol social și educațional multidimensional (Black, 2005; Hooper-Greenhill, 2007, 1999; Sandell, 2002). În ultimele decenii muzeele și-au redefinit relația cu vizitatorii lor (Black, 2005; Vergo, 1989) și această relație este reflectată în definiția muzeelor propusă de Consiliul Internațional al Muzeelor¹.

Muzeele au recunoscut faptul că vizitatorii lor diferă în funcție de nevoi, vârstă, caracteristici și biografii (din punct de vedere social, religios, etnic, cultural, etc.), dar și interese și așteptări diferite (Black, 2005; Hooper-Greenhill, 1999a). Recunoașterea unui public eterogen în combinație cu descoperirea faptului că muzeele

¹ www.icom.museum/the-vision/museum-definition/

s-au adresat pentru o lungă perioadă de timp doar unor anumite grupuri sociale (Merriman, 1999), au determinat muzeele să își redefinească relația cu publicul vizat, precum și rolul lor educațional și social, astfel încât să ia contact cu diferite persoane și să răspundă schimbărilor sociale contemporane. În acest cadru, investigarea nevoilor, percepțiilor și sugestiilor persoanelor cu dizabilități vizuale poate fi un bun punct de plecare în abordarea unor aspecte importante în proiectul BaGMIVI.

2.3. Aspecte privind accesibilitatea

Nevoia muzeelor de a se adresa și de a-și dezvolta un public nou precum și nevoia de a construi relații durabile cu vizitatorii lor, le-au condus spre o investigație a modului de acces și a identificării diferitelor bariere ale accesibilității. Așa cum afirma Weisen (2008:247), barierele accesibilității constituie o "*realitate multidimensională*" sau în alte cuvinte există diferite tipuri de accesibilitate precum cea fizică, senzorială, intelectuală, emoțională/atitudinală, financiară, culturală, digitală, etc. (Dodd & Sandell, 1998; Weisen, 2008).

În ceea ce privește accesibilitatea persoanelor cu dizabilități la muzee, este adevărat că acesta este un aspect major de discuție în muzeele din toată lumea. Există însă o mulțime de diferențe între diferite țări și muzee cu privire la tipul, varietatea și caracterul sistematic al prevederilor, înlesnirilor și programelor pentru persoanele cu dizabilități (EBU, 2012; Sandell & Dodd, 2010; Weisen, 2008). Referitor la persoanele cu dizabilități vizuale, o cercetare recentă a Uniunii Europene a Nevăzătorilor a subliniat faptul că dreptul persoanelor cu dizabilități vizuale de a avea acces la viața culturală este "*implementat precar.*" (EBU, 2012).

Pentru a construi punți între societate și muzee este de o importanță vitală să luăm în considerare relația dintre educație și muzee, având în vedere că o barieră semnificativă a accesului la cultură și muzee o constituie oportunitățile educaționale limitate (Weisen, 2008:247). În acest sens, rolul profesorilor devine semnificativ deoarece ei sunt cei care pot să organizeze vizite la muzee pentru copiii cu diferite nevoi sau care provin din diferite medii (Kanari, 2014; Vemi & Kanari, 2008). Profesorii pot contribui la experiențe semnificative de învățare precum și la experiențe sociale pozitive pentru elevii lor, incluzându-i aici și pe cei cu dizabilități, încurajându-i să participe la diferite activități în diferite spații și să își dezvolte astfel o multitudine de abilități, precum și o atitudine pozitivă față de muzee (Pearson & Aloysious, 1994). Vizitele școlare la muzee pot îmbogăți și sprijini viața școlară și experiențele practice în legătură cu diferite obiective de învățare (Kanari, 2014; Rosenberg, Schroder & Wheelock, 2003). De asemenea, experiența profesorilor referitoare la practicile incluzive din învățământul special sau de masă poate oferi de asemenea informații valoroase echipei muzeului, îmbogățind astfel bunele lor practici (Shepherd, 2009).

Prin urmare, având în vedere cele menționate mai sus, se poate concluziona că este deosebit de importantă colaborarea dintre muzee și școli, cu beneficii multiple pentru copiii cu dizabilități, incluzându-i aici și pe cei cu dizabilități vizuale. Așa cum afirma Castellano în *Art Beyond Sight* (<http://www.artbeyondsight.org/handbook/az-museum-school.shtml>): *"personalul din muzee, împreună cu profesorii din școli pot să creeze o atmosferă plină de oportunități pentru elevii nevăzători, luând contact cu adulți nevăzători activi și competenți, învățând atitudini pozitive despre dizabilitatea vizuală și încurajând independența și participarea integrală a elevilor nevăzători "*. Autorul pune un

puternic accent asupra parteneriatelor dintre școli și muzee, precum și asupra pregătirii vizitelor. Muzeele au privilegiul de a crea oportunități invitând elevii cu și fără dizabilități să experimenteze arta și istoria printr-o gamă variată de practici incluzive. De exemplu, proiectele cu elevi cu dizabilități vizuale și elevi văzători (Hayhoe, 2013), arată modul în care, după procesul de adaptare, muzeele reușesc să joace un rol important într-o multitudine de direcții și în incluziunea socială. În acest cadru conceptual, unul dintre principalele obiective ale proiectului BaGMIVI este de a contura și de a promova parteneriate strategice între muzee și școli.

2.4. Relația dintre muzee și persoanele cu dizabilități vizuale

Proiectul BaGMIVI presupune că există un decalaj între muzee și persoanele cu dizabilități vizuale, decalaj care este legat de una dintre cele mai importante " misiuni " ale muzeelor și anume aceea de a-și prezenta exponatele și de a le păstra inacte în același timp (Argyropoulos & Kanari, 2015; Hetherington, 2000, 2003). Această caracteristică a muzeelor ca "*spații ale privirii*" (Hetherington, 2000:447) se află în centrul multor discuții referitoare la accesibilitatea nevăzătorilor în muzee.

Pentru a înlătura această barieră, muzeele organizează o varietate de activități și oferă facilități de acces la colecțiile și spațiile lor pentru persoanele cu dizabilități vizuale, cum ar fi:

- Vizite cu ghid (vizite în care persoanele cu dizabilități vizuale pot explora tactil exponatele, diagrame tactile sau alte obiecte - Axel & Levent, 2003; Levent, Kleege & Pursley, 2013),

- Expoziții tactile (expoziții care sunt accesibile persoanelor cu dizabilități vizuale prin atingere sau explorare tactilă - Hayhoe, 2013 a; Kalou, 2012; Pearson, 1991),
- Materiale tactile (hărți tactile, cărți sau diagrame tactile care oferă informații suplimentare vizitatorului cu dizabilități vizuale dându-i astfel oportunitatea de a primi tactil informația - Ginley, 2013; Landau, 2010; Ziebarth, 2010),
- Descreri verbale/audio (de exemplu mijloace care oferă informații mărinđ astfel accesibilitatea persoanelor cu dizabilități vizuale, cum este *tehnica narativă* (Snyder, 2003: 224). Acest lucru este posibil prin descărcarea de pe telefoanele mobile inteligente a unor ghiduri audio sau a unor descrieri de evenimente relevante) (Axel & Levent, 2003; Snyder, 2003; Levent, Kleege & Pursley, 2013; Ginley, 2013),
- Informații disponibile în Braille sau în caractere mărite, lupe, accesul persoanelor ghid sau al câinilor ghizi, etc.(Axel & Levent, 2003; McGinnis, 1999; Ginley, 2013).
- Programe educaționale, grupuri de lucru și alte activități similar pentru elevi, studenți și adulți cu dizabilități vizuale (Axel & Levent, 2003; Ginley, 2013).

Deși s-au făcut deja o serie de pași în direcția unui muzeu incluziv, existând o multitudine de diferențe între muzee în ceea ce privește nivelul accesibilității pentru persoanele cu dizabilități vizuale care înfruntă încă multe bariere în muzee (EBU, 2012; Weisen, 2008). Printre aceste bariere se află alegerile limitate,

limitarea accesibilității la obiecte ale muzeului (de exemplu expozițiile tactile temporare sau puținele obiecte care sunt accesibile atingerii, etc.) (Boussaid, 2004; Candlin, 2003; Weisen, 2008), lipsa cunoștințelor angajaților muzeului în domeniul dizabilității (De Coster & Loots, 2004; Kanari & Argyropoulos, 2014; Weisen, 2008), dificultățile de a decide în mod spontan vizitarea unui muzeu (Argyropoulos & Kanari, 2015; Boussaid, 2004; Reich et al., 2011), și/sau dificultățile sau lipsa de acces la informație ori lipsa publicității (Weisen, 2008). În acest context proiectul BaGMIVI își propune să îmbunătățească accesibilitatea în muzee a persoanelor cu dizabilități vizuale, precum și să dezvolte parteneriate între muzee și școli, respectiv între angajații muzeelor și profesorii elevilor cu dizabilități vizuale.

2.5. Considerații asupra legislației și bunelor practici: Grecia, Bulgaria, Ungaria și România

Secțiunea următoare include un rezumat al analizei literaturii de specialitate care a fost efectuată la nivel național de către fiecare țară participantă în proiectul BaGMIVI: Grecia, Bulgaria, Ungaria și România. Această analiză la nivel național a pus accentul asupra legislației relevante privind drepturile persoanelor cu dizabilități, precum și asupra practicilor existente referitoare la accesibilitatea la muzee și activitățile culturale.

Trecerea în revistă a literaturii de specialitate realizată de către țările participante în proiectul BaGMIVI a scos în evidență faptul că există mai multe legi care asigură și promovează drepturile persoanelor cu dizabilități în toate domeniile vieții sociale precum educația, mediul de lucru, sănătatea, locul de muncă, participarea la viața socială, politică și culturală. Deși există câteva diferențe

între țările participante în ceea ce privește momentul în care au fost introduse aceste legi, regulamente, ordine sau revizuiți, există o legislație coerentă pentru protejarea drepturilor persoanelor cu dizabilități. De exemplu, toate țările participante au adoptat Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități și Protocolul Opțional asupra Drepturilor Persoanelor cu Dizabilități [(2012 pentru Grecia (Legea 4074/2012), 2012 pentru Bulgaria prin Adunarea Națională a Bulgariei (lege publicată în actul guvernamental oficial cu numărul 12/ 10.02.2012), 2007 pentru Ungaria prin Parlamentul Ungariei (XCII Act 2007) și 2010 pentru România (Legea nr. 221/2010)].

2.5.1 Contextul Greciei

Referitor la practicile privind accesibilitatea la muzee și viață, dincolo de diferențele dintre țările participante la proiectul BaGMIVI, există câteva inițiative importante. De exemplu, în Grecia o astfel de inițiativă privind accesibilitatea persoanelor cu dizabilități vizuale la exponatele muzeelor, a constat în fondarea Muzeului Tactil² în Atena de către Greek Lighthouse for the Blind în anii '80.

Colecțiile Muzeului Tactil constau în duplicate ale unor artefacte importante din diferite perioade istorice (Asideri, 2004; Benaki, 1991). Mai mult, muzeele grecești s-au concentrat asupra înlesnirii accesibilității pentru persoanele cu dizabilități prin dezvoltarea de programe educaționale.

Unele muzee au început să conducă programe educaționale pentru copiii cu dizabilități sau cu cerințe educaționale speciale

² www.tactualmuseum.gr

încă din anii '80 și '90 (Kanari & Argyropoulos, 2014; Kanari & Vemi, 2012; Ministry of Culture, 2004; Velioti-Georgopoulou & Tountasaki, 1997). Treptat, în ultima decadă, s-a observat un interes din ce în ce mai mare pentru accesibilitatea persoanelor cu dizabilități în muzeele grecești; exemple reprezentative ar fi Proclamarea din 2003, Anul European al Persoanelor cu Dizabilități și Jocurile Olimpice și Paralimpice din Atena din 2004 care au creat un puternic impact asupra muzeelor privind accesibilitatea (Argyropoulos & Kanari, 2015; Kanari & Argyropoulos, 2014; Levi, 2005; Tsitouri, 2004).

În ultimii ani, muzeele grecești au creat și dezvoltat numeroase activități pentru persoanele cu dizabilități vizuale cum ar fi: programe educaționale pentru elevii cu dizabilități vizuale (Kanari & Argyropoulos, 2014; Kanari & Vemi, 2012; Tsitouri, 2004), programe de accesibilitate precum "Touching Art" al Muzeului Național de Artă Contemporană din Salonic³, participarea în cadrul unor inițiative internaționale precum "Art Beyond Sight Awareness Month" a Organizației Internaționale de Educație Artistică pentru Nevăzători (AEB) în cadrul Muzeului Național de Arheologie din Atena⁴, programe și expoziții temporare tactile sau multisenzoriale (Chaitas & Trada, 2010; Emmanouil & Avgoulas, 2011; Kalou, 2012), expoziții tactile permanente cu sau fără ghid, de exemplu în Muzeul Bizantin și Creștin din Atena (EBU, 2012; Konstantios, 2008).

De asemenea, în multe situații, muzeele caută colaborarea cu asociații pentru persoane cu dizabilități vizuale pentru a dezvolta programe, servicii sau materiale accesibile publicului nevăzător,

³ www.greekstatemuseum.com/kmst/education/accessibility.html

⁴ www.namuseum.gr/museum/pressreleases/2009/pr05-2009/pressrelease05-gr.html

precum informații în Braille, diagrame tactile, vizite tactile, etc. (Emmanouil & Avgoulas, 2011; Kalou, 2012; Konstantios, 2008).

Totuși, persoanele cu dizabilități vizuale întâmpină încă o serie de dificultăți în muzeele grecești, având în vedere că majoritatea expozițiilor tactile sunt temporare și de obicei au loc în orașe mari precum Atena sau Salonic, și mai puțin în provincie (Levi, 2005; Tsitouri, 2005). Se pare că există o multitudine de diferențe între muzee referitor la nivelul accesibilității oferit persoanelor cu dizabilități (Nakou, 2010). Altfel spus, muzeele din provincie par să se confrunte cu mai multe dificultăți privind programele pentru persoanele cu dizabilități vizuale datorită lipsei infrastructurii, a resurselor financiare și a formării în domeniul dizabilității, în comparație cu muzeele aflate în orașele mari (Kanari & Argyropoulos, 2014).

2.5.2 Contextul Bulgariei

În Bulgaria există o serie de documente strategice care au fost adoptate de către Guvernul Republicii Bulgaria legate de politicile privitoare la persoanele cu dizabilități, cum ar fi: "Strategia de asigurare a oportunităților egale pentru persoanele cu dizabilități 2008-2015" care a fost actualizată în 2012, în concordanță cu mecanismul de monitorizare a modalității de implementare a procedurilor de asigurare a oportunităților egale pentru persoanele cu dizabilități. Strategia conține opt obiective.

Obiectivul 7 "Asigurarea oportunităților egale pentru sport, recreere, turism și participare la viața culturală" include aspecte precum:

- i. Participarea la evenimente și spectacole culturale.

- ii. Crearea condițiilor pentru dezvoltarea copiilor talentați care au dizabilități, prin încurajarea creativității acestora și prin stimularea școlilor de arte și a uniunilor artiștilor, muzicienilor, precum și a galeriilor de arte sau a instituțiilor culturale să implementeze programe prin care să implice activ copiii cu dizabilități.
- iii. Accesibilitatea lucrărilor artistice.
- iv. Personal calificat disponibil pentru activități sportive, de divertisment, turism, activități culturale sau pentru alte modalități de comunicare cu persoanele cu dizabilități.
- v. Dezvoltarea proiectelor privind arta, cultura și sportul pentru persoanele cu dizabilități și organizațiile acestora.
- vi. Condiții adecvate pentru dezvoltarea și formarea integrată în domeniile științei, artei, sportului pentru copiii cu dizabilități
- vii. Promovarea organizațiilor publice și private din domeniile culturii, sportului, activităților de timp liber și turismului pentru a rula programe de formare regulate privind promovarea domeniului dizabilității printre angajații lor, etc.

O altă inițiativă în Bulgaria o reprezintă "Planul de Acțiune asupra oportunităților egale pentru persoanele cu dizabilități 2014-2015", care își propune să adopte strategia de asigurare a oportunităților egale pentru persoanele cu dizabilități. Aceasta prevede o serie de măsuri de încurajare a participării la viața culturală, activități de petrecere a timpului liber și activități sportive. De o importanță deosebită sunt activitățile prevăzute pentru sensibilizarea publicului larg asupra dificultăților

persoanelor cu dizabilități. Măsurile specifice din acest plan sunt legate de asigurarea accesibilității fizice în clădiri, găzduire, spații deschise și spații de lucru, oportunități egale pentru activități sportive, turism și participare la viața culturală.

Secțiunea A din Planul de Acțiune face referire la muzee și prevede: muzeele și galeriile de artă funcționează oferind accesibilitate în mod egal vizitatorilor din spațiul muzeului. Un punct de plecare în această direcție îl constituie Actul de Moștenire Culturală care obligă instituțiile culturale să ofere condiții adecvate de accesibilitate la exponatele muzeului pentru persoanele cu dizabilități (Secțiunea 186 a Legii referitoare la Moștenirea Culturală). Copiii, elevii, studenții și persoanele cu dizabilități plătesc o taxă redusă sau sunt scutiți de la plata taxei de intrare în muzeu (Secțiunile 185-187 a Legii referitoare la Moștenirea Culturală). Muzeele ar trebui să îmbunătățească nu doar accesibilitatea fizică a persoanelor cu dizabilități la exponate, ci și impactul educațional al exponatelor asupra persoanelor cu dizabilități. Este necesar să se efectueze o modificare a regulamentelor pentru a reglementa accesul în muzee a persoanelor care însoțesc persoanele cu dizabilități. De asemenea, în cadrul cooperării internaționale, trebuie notat faptul că pe data de 28.07.2013, Bulgaria a aderat la Tratatul de la Marrakech al Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale pentru a facilita accesul la materiale și lucrări publicate pentru persoanele cu dizabilități vizuale sau pentru persoanele cu alte tipuri de dizabilități. În noiembrie 2014 Ministerul Culturii din Bulgaria a acceptat un concept oficial cu propuneri concrete pentru îmbunătățirea legislației curente. Secțiunea A este dedicată domeniului culturii.

2.5.3 Contextul Ungariei

În Ungaria există accepțiunea ca în muzee mediul fizic și serviciile să fie create într-un asemenea mod încât să permită accesul cât mai multor persoane posibil. În acest scop în anul 2008, în Ungaria, a fost elaborat un document care conține atitudini, cunoștințe și practici ale inginerilor în reabilitare, experților muzeografi și ale specialiștilor în educație specială despre accesibilitatea participării la expoziții. Abordarea integrează toate aspectele vieții persoanelor cu dizabilități, inclusiv a celor cu dizabilități vizuale (Arpassy, Gyorgy, Kormanyos, Pandual & Pronay, 2008).

Vizitele la muzee și participarea la programele muzeelor sunt bazate pe accesibilitatea mediului creat și pe accesul la serviciile și informațiile oferite (Arpassy, Gyorgy, Kormanyos, Pandual & Pronay, 2008). În abordarea accesibilității și a participării publicului au fost subliniate trei aspecte:

- a. Transportul în comun până la clădire și modul de identificare a acesteia
- b. Accesibilitatea în spațiul clădirii
- c. Accesul la servicii și la informațiile relevante oferite înainte și în timpul vizitei.

În ceea ce privește alte inițiative pentru accesibilitatea persoanelor cu dizabilități vizuale au fost create o serie de expoziții speciale pentru acestea în cadrul Muzeului de Arte Frumoase din Budapesta. În aceste expoziții, copii ale obiectelor, rochiilor și modelelor au fost combinate cu descrieri scrise ("The time of Sigmund", "Copts in Egypt"). Într-una dintre aceste expoziții au fost înregistrate audio descrierile obiectelor. Unul

dintre cele mai recente evenimente a fost o expoziție de cinci zile în parteneriat cu Muzeul Miro Barcelona care expunea versiuni tactile ale picturilor lui Miro. Ultima expoziție a rulat timp de cinci luni și a inclus 8 picturi tactile și reduse în mărime ale lui Rembrandt împreună cu modele ale obiectelor specifice vremii. Ultimele două expoziții au fost sponsorizate de 90decibel Foundation. Această fundație pregătește și o narare audio a filmelor și performanțelor teatrale pentru publicul cu dizabilități vizuale⁵.

O expoziție mobilă este organizată de Kezzelfogható Foundation (Tangible Foundation) începând din anul 2013⁶. Există o serie de alte exemple ale diferitelor abordări ale expozițiilor accesibilizate pe tot teritoriul țării. Unele dintre acestea, menționate aici, sunt de mare succes și/sau au primit mai multe comentarii critice din partea vizitatorilor cu dizabilități vizuale. Parteneriatele și programele realizate împreună de către școli și muzee devin din ce în ce mai populare în Ungaria.

De asemenea merită menționat și faptul că programele de formare pentru angajații muzeelor au primit o atenție deosebită. Asistența personală și suportul oferit de muzee depind de atitudinea și cunoștințele angajaților asupra domeniului dizabilității. În Ungaria s-a organizat un curs de 4 zile pentru angajații muzeelor despre abilitățile necesare în asistarea vizitatorilor cu diferite dizabilități din cadrul muzeului. Unul dintre cursurile cu cel mai mare succes este *"Înțelegi? Da, înțeleg! Cum putem să primim vizitatori cu dizabilități în muzeu? ("Erteed?! -Ertem!" Hogyan*

⁵ www.90decibel.hu

⁶ www.kezzelfogható.hu

fogadjuk fogyatekos embertarsainkat múzeumainkban?⁷) organizat de către Centrul de Educație și Formare Muzeală (Múzeumi Oktatasi es Kepzesi Kozpont). Subiectele incluse în cursul de formare sunt: șansele egale de acces la informații, accesibilitatea fizică, colaborarea cu grupuri de persoane cu dizabilități, nevoile specifice ale persoanelor cu dizabilități vizuale, de auz sau motorii, activități complexe pentru persoanele cu dizabilități intelectuale.

2.5.4. Contextul României

În România există câteva proiecte relevante care implică accesibilitatea și muzeele. Proiectul intitulat "Simte arta în 6 muzee" a fost derulat de către Asociația pentru Dezvoltare Urbană și finanțat de Fundația Orange. Obiectivele acestui proiect au fost: a. introducerea în muzee a echipamentelor și serviciilor adaptate persoanelor cu dizabilități (expoziții tactile, cataloage, hărți braille, covorașe tactile, ghiduri audio, interpreți în limbaj mimico-gestual), b. organizarea unor vizite și a unor work-shop-uri și c. conștientizarea și creșterea oportunităților de acces în muzee ale persoanelor cu dizabilități⁸.

Proiectul "InclusiveArt" a fost organizat de către Muzeul Național de Artă al României în 2013, adresându-se persoanelor cu dizabilități senzoriale, motorii, cognitive și cu tulburări emoționale. În cadrul acestui proiect, finanțat de fondul Administrației Culturale Naționale, la Muzeul Colecțiilor de Artă, a fost amenajat un spațiu pentru persoane cu cerințe speciale, un spațiu cu materiale și produse menite să contribuie la creșterea

⁷ www.mokk.skanzen.hu/erted-ertem-hogyan-fogadjuk-fogyatekos-embertarsainkat-muzeumainkban.html

⁸ www.simtearta.wordpress.com, www.simtearta.ro

conștientizării, pentru grupurile-țintă, privind muzeul și colecțiile de artă, istoria artei. Galeria tactilă de la Muzeul Colecțiilor de Artă va fi un spațiu permanent explorator și interactiv, care va conține replici și diagrame tactile ale operelor de artă expuse în muzeu, kituri și modele multi-senzoriale, precum și cataloage braille. Proiectul își propune și să dezvolte programe educaționale specifice pentru fiecare categorie de persoane cu dizabilități.

O altă inițiativă în România a fost a doua ediție a expoziției REHA pentru Nevăzători în România (29-30 mai 2014): Lumea prin atingere și sunet organizată de Șansă pentru Nevăzători” (Fundație în parteneriat cu Biblioteca Națională a României și Consiliul Național al Dizabilității). Activitățile propuse în cadrul acestei ediții se referă la: a. întâlniri ale persoanelor cu dizabilități vizuale, a serviciilor de sprijin și organizațiilor pentru găsirea unor soluții care să favorizeze independența, b. prezentarea organizațiilor și companiilor care oferă servicii persoanelor cu dizabilități, c. expoziții cu participare internațională cu tehnologie modernă pentru uzul persoanelor cu dizabilități vizuale, d. prezentare de film cu descrieri audio pentru persoanele cu dizabilități vizuale și e. activități sportive și recreative pentru persoanele cu dizabilități vizuale⁹.

⁹ www.mnar.arts.ro/inclusivart/galerie-tactila

3. Studii relevante (etapa a doua a Studiului de Analiză de nevoi)

Conform propunerii aprobate a proiectului BaGMIVI, cea de a doua etapă a studiului de evaluare a nevoilor (O1) include o componentă de cercetare, care a fost derulată pentru studiul evaluării cerințelor, precum și un sumar al principalelor rezultate obținute. Cercetarea s-a desfășurat în 2014-2015 în trei domenii: a. Școli speciale pentru elevi nevăzători și în mod specific profesori psihopedagogi în cadrul acestor școli b. Persoane cu dizabilități vizuale și c. Personalul muzeului (parteneri ai proiectului BaGMIVI).

3.1. Obiectivele cercetării

Obiectivele cercetării sunt următoarele:

- a. Investigarea experiențelor și nevoilor profesorilor psihopedagogi privind vizitele organizate de școli cu elevii cu dizabilități vizuale în muzee.
- b. Investigarea experiențelor și nevoilor persoanelor cu dizabilități vizuale legate de vizitele în muzee.
- c. Investigarea nevoilor personalului din muzee privind problematica accesibilității persoanelor cu dizabilități vizuale.

3.2. Metoda

3.2.1. Participanții

Cercetarea s-a desfășurat în trei domenii. Participanții pentru fiecare domeniu au fost:

- a. **Profesori psihopedagogi din școlile speciale pentru elevi cu dizabilități vizuale.** Participanții în cadrul acestei cercetări au fost 50 de profesori psihopedagogi din școlile speciale pentru elevi cu dizabilități vizuale, partenere în proiectul BaGMIVI.
- b. **Persoane cu dizabilități vizuale.** Participanții din cadrul acestui domeniu de cercetare au fost un număr de 71 de persoane cu dizabilități vizuale din patru țări: Grecia, Bulgaria, România și Ungaria.
- c. **Personalul din cadrul muzeelor.** Participanții din cadrul acestui domeniu de cercetare au fost membrii personalului muzeelor, parteneri ai proiectului BaGMIVI din patru țări: Grecia, Bulgaria, România și Ungaria. Participanții au fost în total 55 de persoane cu diferite specialități în cadrul muzeelor, ca de exemplu, ghizi, muzeografi, cercetători, și agenți de pază (tabelul 1).

Tabelul 1: Participanții la cercetare

Participanții	Grecia	Bulgaria	România	Ungaria	Total
Profesori psihopedagogi	8	10	6	26	50
Persoane cu dizabilități vizuale	20	21	15	15	71
Personalul muzeelor	16	3	19	17	55

3.2.2. Instrumente și design de cercetare

Datele pentru studiul de evaluare a nevoilor au fost obținute prin intermediul interviurilor semi-structurate pentru profesorii psihopedagogi și pentru persoanele cu dizabilități vizuale. Aceste interviuri au fost organizate pe baza unui ghid de interviu axat pe următoarele aspecte:

- A. Experiențele și percepția asupra muzeelor
- B. Problemele legate de acces (facilități sau obstacole)
- C. Interacțiunea socială (cu personalul muzeelor, cu alți vizitatori)
- D. Sugestii

Întrebările propuse pentru interviurile semi-structurate au fost organizate în jurul acestor teme. Tipul de interviu oferă cercetătorilor flexibilitate în privința unor eventuale întrebări și clarificări ulterioare și, în același timp, oferă celor intervievați opțiunea exprimării opiniilor sau descrierii experiențelor (Cohen & Manion, 1994).

Au fost propuse două ghiduri de interviu. În cazul interviurilor semi-structurate cu profesorii psihopedagogi, primul ghid se referea la profesorii elevilor cu dizabilități vizuale care au avut experiențe legate de vizitele școlare la muzee, iar cel de al doilea se referea la profesorii care nu au avut acest tip de experiențe. În mod similar, pentru persoanele cu dizabilități vizuale au fost propuse tot două tipuri de ghiduri de interviu. Primul se referă la persoane cu dizabilități vizuale care au vizitat muzee (cu alte cuvinte, au unele experiențe legate de vizitele în muzee), iar cel de al doilea se referă la cei care nu au nici un fel de experiență în acest sens. Interviurile au fost realizate la locul de muncă al participanților, în alte locații (de exemplu, asociațiile pentru persoane nevăzătoare) sau la domiciliu.

Toți participanții au fost informați despre proiectul BaGMIVI, despre obiectivele cercetării și bineînțeles despre confidențialitatea datelor. După transcrierea și prelucrarea datelor, analiza datelor calitative (din interviurile semi-structurate) s-a realizat prin analiza de conținut (Dey, 1993). În

privința celui de al treilea domeniu de cercetare, reprezentat de personalul muzeului (parteneri în cadrul proiectului BaGMIVI), datele au fost obținute prin chestionare. Aceste chestionare au constatat, în principal, din întrebări închise.

3.3. Rezultatele cercetării

Rezumatul principalelor rezultate ale cercetării obținute pentru fiecare domeniu (profesori psihopedagogi, persoane cu dizabilități vizuale și personalul muzeelor) în privința nevoilor este prezentat în secțiunea următoare.

3.3.1. Profesori psihopedagogi (școli speciale pentru elevi cu dizabilități vizuale)

Mai mult de 50% din participanți au afirmat că au avut experiența vizitelor școlare în muzee cu elevii lor cu dizabilități vizuale. Majoritatea profesorilor psihopedagogi care au beneficiat de astfel de experiențe au declarat că au vizitat muzeele, realizând un tur ghidat (special sau general) sau după un program educațional.

În ceea ce îi privește pe profesorii psihopedagogi care nu au avut experiențe de vizitare a muzeelor cu elevii lor cu dizabilități vizuale, se pare că principalele cauze au fost legate de probleme privind responsabilitățile administrative în școlile lor, ceea ce înseamnă că vizitele școlare nu ar face parte din îndatoririle lor. Alte motive invocate au fost legate de cerințele educaționale speciale ale elevilor (dizabilități multiple), lipsa programelor educaționale adecvate pentru elevii cu dizabilități vizuale și multiple, vârsta copiilor, absența accesului sau obiectele de studiu care, în opinia profesorilor, nu prevăd vizite în muzee.

Conform răspunsurilor date de profesorii psihopedagogi care au beneficiat de vizite școlare în muzee, **factorii principali care au facilitat accesul elevilor cu dizabilități vizuale în muzee** au fost: a. prevederile legate de accesibilitate, b. atitudinea pozitivă a personalului muzeelor, c. programele educaționale și vizitele ghidate și d. sprijinul din partea altor persoane (profesori și însoțitori) (Tabelul 2).

Mai precis, toți profesorii psihopedagogi care au avut experiența vizitelor în muzee cu elevii lor cu dizabilități vizuale, au precizat că au existat facilități din partea muzeelor privind accesul elevilor la colecții. Una dintre principalele facilități a fost **explorarea tactilă** a exponatelor, a replicilor sau a altor obiecte din muzeu sau din sectoare speciale în unele muzee. Mai mult, așa cum s-a menționat anterior, majoritatea profesorilor psihopedagogi care au beneficiat de experiența muzeelor, au specificat că vizitele s-au desfășurat după un tur ghidat (special sau general) sau după un program educațional. În afara vizitelor ghidate și a programelor educaționale, un factor facilitator important îl constituie **descrierile verbale**. De asemenea, s-a menționat faptul că, în unele cazuri, informațiile au fost transmise copiilor prin intermediul legendelor sau poveștilor. **Ghidurile audio** au fost și ele considerate, de unii participanți, printre elementele facilitatoare, la fel și **informația în Braille**. Au fost și referiri la rolul luminii în spațiul muzeal sau al altor **factori facilitatori pentru orientare** în muzee.

Un factor important amintit de către profesorii psihopedagogi, factor care facilitează accesul elevilor cu dizabilități vizuale în muzee este **atitudinea personalului din cadrul muzeelor**. Atitudinile pozitive, alături de abilitățile de comunicare, sprijinul și descrierile detaliate au avut un puternic impact asupra

accesului elevilor cu dizabilități vizuale în muzee. Profesorii psihopedagogi au specificat, de asemenea, rolul semnificativ al **programelor educaționale**, conținutului acestora și al altor activități incluse în programele educaționale, alături de explicațiile, descrierile sau accesul tactil. Au fost referiri și la alte modalități de acces, prin folosirea altor simțuri, ca de exemplu, mirosul sau auzul (muzee cu instrumente) sau referiri la expozițiile interactive. Profesorii psihopedagogi au subliniat și rolul pe care ei înșiși îl joacă sau rolul altor persoane, de exemplu, cel al însoțitorilor, în privința accesului la muzee.

Tabelul 2: Factorii facilitatori ai accesului la muzee pentru elevii cu dizabilități vizuale

Facilitatori ai accesibilității	Acces tactil
	Descrieri verbale
	Ghiduri audio
	Informații în Braille
	Iluminatul muzeelor
	Repere pentru orientare
Atitudinea pozitivă a personalului muzeului	Acceptare
Programe educaționale/Vizite ghidate	Variatatea activităților
	Folosirea diferitelor simțuri
	Expoziții interactive
Sprijinul din partea altor persoane	Profesori
	Însoțitori

Prin contrast, din răspunsurile profesorilor psihopedagogi care au avut experiența vizitelor în muzee, principalii factori care au îngreunat accesul elevilor cu dizabilități vizuale au fost:

- a. Lipsa factorilor facilitatori,
- b. Atitudinea personalului muzeelor/informațiile,

c. Dificultățile privind programele educaționale sau a vizitelor ghidate (tabelul 3).

Principalul obstacol în calea accesibilității elevilor cu dizabilități vizuale a fost absența facilităților pentru accesibilitate și mai ales, **restricțiile accesului tactil**. Profesorii au făcut referire la această barieră și la faptul că exponatele muzeelor erau protejate și inaccesibile. Mai mult, profesorii au menționat faptul că în unele muzee numărul obiectelor disponibile accesului haptic era destul de limitat. În afara barierelor senzoriale, profesorii au semnalat existența unor bariere legate de **accesul fizic**, în special pentru copiii cu dizabilități vizuale care folosesc fotoliul rulant și care nu pot să ajungă cu ușurință la exponate. Alte dificultăți semnalate au fost legate de bariere ale accesului la informații, referindu-se, în acest caz, la etichetele exponatelor.

În privința atitudinii personalului muzeelor, cu toate că majoritatea participanților au recunoscut o atitudine pozitivă, există unele referiri la **comportamente negative**. Un alt aspect la care s-a făcut referire este **absența unei politici sistematice pentru accesibilitate** din partea muzeelor. Au fost semnalate și dificultăți de comunicare determinate de unele probleme de accesibilitate datorate unor **neînțelegeri ale informațiilor** în cadrul muzeelor. Una dintre barierele cele mai semnificative în calea accesibilității elevilor în muzee este **absența programelor educaționale/vizitelor ghidate** combinate cu absența dispozitivelor de acces. Profesorii au menționat, de asemenea, absența unor programe educaționale adaptate pentru copiii cu dizabilități vizuale sau pentru copiii cu dizabilități multiple.

Tabelul 3: Factori care au împiedicat accesul la muzee pentru elevii cu dizabilități vizuale

Absența dispozitivelor pentru accesibilitate	Restricțiile legate de accesul tactil Bariere legate de accesul fizic Absența informațiilor accesibile
Atitudinea personalului muzeelor	Comportamentul personalului muzeelor
Informații	Absența unei politici sistematice privind accesibilitatea Absența sau neînțelegeri legate de informații
Programe educaționale/vizite ghidate	Absența programelor educaționale Absența programelor educaționale adaptate Durata vizitelor ghidate Informații complicate Mediu aglomerat și zgomotos

Unii profesori au semnalat și o serie de dificultăți întâmpinate în cadrul programelor educaționale adaptate sau a vizitelor ghidate, cum ar fi **durata prea mare a acestora** din urmă, **informațiile complicate** și un **mediu prea aglomerat și prea zgomotos**.

Ținând cont de sugestiile profesorilor psihopedagogi, indiferent de experiența acestora privind vizitele elevilor în muzee, s-a stabilit că principalii factori care contribuie la îmbunătățirea accesului elevilor cu dizabilități vizuale în muzee sunt: a. Dispozitive pentru accesibilitate/facilitatori, b. Aspectele legate de politica muzeelor, atitudinile personalului și training-ul privind dizabilitatea și c. Aspectele legate de programele educaționale din cadrul muzeelor (tabelul 4).

Mai precis, majoritatea participanților au precizat că unul din principalii factori facilitatori ai îmbunătățirii accesului în muzee

pentru copiii cu dizabilități vizuale este **accesul tactil** la exponate, acolo unde acest lucru este posibil din motive de protecție a obiectelor sau realizarea unor **replici sau modele tactile**. **Descrierile verbale și explicațiile** sunt, de asemenea, foarte importante pentru creșterea accesibilității acestor copii, combinate cu explorarea tactilă. Accesul la informație este de asemenea important pentru profesorii psihopedagogi, din acest motiv ei sugerând realizarea unor **etichete, broșuri în Braille**, precum și materiale scrise cu caractere mărite sau cu contrast puternic. Au fost făcute referiri și la site-uri accesibile ale muzeelor. Profesorii psihopedagogi au afirmat și utilitatea **ghidurilor audio și a vizitelor ghidate și a descrierilor** pentru copiii cu dizabilități vizuale, fiind de dorit ca acestea să se regăsească în cât mai multe muzee. O altă sugestie venită din partea profesorilor psihopedagogi este legată de dotarea unor **arii speciale din cadrul muzeelor** pentru persoane cu dizabilități vizuale. În sfârșit, în afara facilitării accesului la colecții, exponate și informații, profesorii psihopedagogi au menționat unele probleme legate de **spațiul** din cadrul muzeelor, necesitatea unei mai bune organizări a acestuia, de **infrastructură, iluminat, facilitatori ai orientării și folosirea noii tehnologii**.

Profesorii psihopedagogi au subliniat și importanța personalului muzeelor pentru îmbunătățirea accesului persoanelor cu dizabilități vizuale, considerând necesară realizarea unui **training al personalului** pe tema dizabilității vizuale. A fost menționată și necesitatea unor persoane specializate pentru sprijinul persoanelor cu dizabilități vizuale în rândurile personalului muzeelor. Profesorii psihopedagogi au pus accentul și pe o mai mare implicare și pe un mai mare interes al personalului pentru facilitarea accesului.

Tabelul 4: Sugestii ale profesorilor psihopedagogi pentru îmbunătățirea accesului la muzee pentru elevii cu dizabilități vizuale

Dispozitive pentru accesibilizare/facilități	Accesul tactil Descrierile verbale Informația în Braille Materiale scrise cu caractere mărite Contrast puternic Site-uri accesibilizate Ghiduri audio/vizite/descrieri Spații speciale pentru persoane cu dizabilități vizuale Organizare Sisteme de iluminat Facilități de orientare Infrastructură/aranjamente Noi tehnologii
Training-ul personalului/atitudinile	Training-ul personalului muzeelor în privința problemelor dizabilității Personal de sprijin special Activarea în scopul dezvoltării accesibilității
Programele educaționale	Programe educaționale adaptate/concepute pentru copiii cu dizabilități Varietate de programe educaționale Frecvența programelor educaționale Varietatea activităților Folosirea diverselor simțuri Grupuri mici/ Abordare individuală Probleme economice și practice Comunicare/informații

Mai mult profesorii psihopedagogi au arătat necesitatea dezvoltării mai multor **programe educaționale adaptate** pentru elevii cu dizabilități vizuale în mai multe muzee și mai frecvent. S-a făcut de asemenea referire la mai multe activități educaționale în timpul vacanțelor. A fost menționat și

conținutul programelor educaționale, **varietatea activităților** și oportunitățile de explorare tactilă a diferitelor obiecte și materiale, folosirea **celorlalte simțuri** sau a **grupurilor mici**. A fost atinsă și problema **abordării individualizate** pentru elevii cu dizabilități vizuale. În sfârșit, au fost menționate și problemele **economice** și practice, precum și necesitatea unei mai bune **comunicări** și oferirea mai multor **informații** privind programele educaționale.

3.3.2. Persoanele cu dizabilități vizuale

Majoritatea participanților în acest domeniu de cercetare au avut experiență în privința vizitelor în muzee. Principalele motive pentru a nu vizita muzee au fost absența dispozitivelor de acces pentru persoane cu dizabilități vizuale, absența oportunităților pentru acestea de a vizita muzee sau lipsa dorinței de a face acest lucru.

Luându-se în considerare răspunsurile participanților care au vizitat muzee, **principalii factori care au facilitat accesul** au fost următorii: a. Dispozitivele de acces/facilitarea, b. Aspectele legate de vizitele ghidate, c. Atitudinile pozitive ale personalului muzeelor și d. Sprijinul altor persoane (Tabelul 5).

Factorul principal care a facilitat accesul persoanelor cu dizabilități vizuale în muzee a fost posibilitatea de a **atinge** unele exponate. Alți factori facilitatori au fost **descrierile verbale** și **ghidurile audio**. Participanții au menționat conținutul descrierii, limbajul și ritmul descrierii audio. Accesul la informații cu ajutorul **etichetelor în scriere Braille** a fost de asemenea considerat un factor facilitator. Unii participanți au amintit și alte material tactile, de tipul **hărților tactile**, alături de alți factori facilitatori.

Majoritatea participanților au menționat **vizitele ghidate** – generale sau speciale – ca fiind un factor facilitator al accesului persoanelor cu dizabilități vizuale. Combinarea explorării tactile cu informațiile din cadrul vizitelor par să fie satisfăcătoare pentru persoanele cu dizabilități vizuale. Mai mult, vizitele ghidate le ajută pe persoanele cu vedere slabă nu numai în privința informațiilor, dar și a mobilității în cadrul muzeului. S-a făcut referire de asemenea la alte modalități de acces la expoziții, ca de exemplu, **sunetul**, depinzând de tipul expoziției.

Tabelul 5: Factori facilitatori ai accesului la muzee pentru persoanele cu dizabilități vizuale

Dispozitive de acces/facilitare	Accesul tactil Ghiduri audio/descriri verbale Informații în Braille Materiale tactile
Vizite ghidate	Vizite ghidate speciale Vizite ghidate generale îmțuri
Atitudinile pozitive ale personalului muzeelor	
Sprijinul din partea altor persoane	Familie Prieteni Însoțitori

Atitudinile și comportamentul personalului muzeelor, alături de descrierile și informațiile verbale au fost considerate factori facilitatori pentru persoanele cu dizabilități vizuale. Atitudinile pozitive din partea personalului pot juca un rol important nu numai pentru acces și pentru înțelegerea colecțiilor, dar și pentru ca persoanele să se simtă binevenite în muzeu. Un alt factor facilitator care a fost menționat a fost **sprijinul din partea unor persoane** care au însoțit participanții în muzee. Aceste persoane pot fi membri ai familiei, prieteni sau însoțitori care le acordă

sprijin pentru deplasarea în muzee, pentru descrierea exponatelor sau pentru citirea etichetelor.

Prin contrast, plecând de la afirmațiile participanților cu experiență în privința vizitelor la muzee, factorii principali care împiedică accesul în muzee sunt următorii: a. Absența dispozitivelor de acces/facilități, b. Probleme legate de politica și personalul muzeelor și c. Alte dificultăți (tabelul 6).

Tabelul 6: Factori care împiedică accesul la muzee pentru persoanele cu dizabilități vizuale

Absența dispozitivelor de acces/facilități	Lipsa accesului prin atingere Absența tehnologiilor de acces
	Etichete neaccesibilizate Spațiul interior al muzeelor Probleme legate de politica și personalul muzeelor Lipsa personalului Absența unor informații Alte restricții Orarul muzeelor
Alte dificultăți	Lipsa interacțiunii pe parcursul vizitelor ghidate Conținutul, durata și ritmul vizitelor ghidate Conținutul și funcționarea facilităților disponibile Mediul aglomerat

Factorul principal care a împiedicat accesibilitatea în muzee a fost **lipsa accesului tactil**, în combinație cu exponatele din vitrine și prezența frânghiilor. Au fost de asemenea dificultăți legate de **lipsa tehnologiilor de acces** sau dificultăți de **accesare a informației**, ca de exemplu, etichete inaccesibilizate sau dificultăți legate de **organizarea spațiului muzeal** și a **dispozitivelor de acces**. Unii participanți au menționat și

absența personalului, a unor **informații clare** privind dispozitivele de acces disponibile în muzeu sau a unor restricții privind **distanța** până la exponate. Alți parametri care au fost considerați obstacole în calea accesului au fost **orarul de vizitare** al muzeelor, care nu permite uneori vizitele sau zilele și orele în care sunt programate vizitele ghidate speciale pentru persoanele cu dizabilități vizuale. Participanții s-au referit și la **conținutul, ritmul și durata** vizitelor ghidate, precum și la conținutul și funcționarea facilităților disponibile și la **mediul aglomerat**.

Principalele sugestii ale participanților pentru îmbunătățirea accesului persoanelor cu dizabilități vizuale la muzee sunt următoarele: a. Dispozitive de acces/facilități și b. Problemele legate de politica și personalul muzeelor (tabelul 7).

În privința dispozitivelor de acces principala sugestie a participanților a fost legată de îmbunătățirea **accesului tactil** la exponate, acolo unde este posibil și la replici. Participanții au menționat de asemenea necesitatea unor **informații în scriere Braille**, precum și a **ghidurilor audio**, care să fie incluse în **politica de accesibilitate** a muzeelor. Sugestiile vizează și spațiul interior al muzeelor. Participanții au menționat aspecte legate de iluminat, de facilitățile pentru orientare și de organizarea spațiului.

Participanții au propus și realizarea unor **training-uri în domeniul dizabilității** pentru personalul muzeelor pentru ca aceștia să poată oferi asistență și să se adreseze vizitatorilor cu dizabilități vizuale ai muzeului. Ei au menționat și necesitatea angajării unor persoane din cadrul muzeului care să poată oferi explicații și descrieri ale exponatelor. Participanții au specificat și faptul că ar trebui organizate mai multe **expoziții accesibilizate**,

precum și **vizite ghidate** pentru persoanele cu dizabilități vizuale, într-o manieră interactivă.

Tabelul 7: Sugestii pentru îmbunătățirea accesului la muzee pentru persoanele cu dizabilități vizuale

Dispozitive de acces/facilități	Accesul tactil
	Informația în Braille
	Ghiduri audio
	Spațiul interior al muzeelor
Politica muzeelor și personalul	Training-uri ale personalului în domeniul dizabilității
	Activități de însoțire
	Explicații verbale
	Personal disponibil
	Vizite ghidate
	Expoziții accesibilizate

3.3.3. Personalul din cadrul muzeelor

Participanții din cadrul acestei arii de cercetare au fost membrii personalului din cadrul muzeelor partenere din proiectul BAGMIVI. Aceste muzee- muzeul arheologic, muzeul etnografic și doua galerii de artă prezintă diferite colecții. Caracteristicile fiecărei colecții, infrastructura diferită și experiențele variate privind persoanele cu dizabilități vizuale în muzee, etc au creat un domeniu complex. Totuși, a fost realizabilă alcătuirea unei perspective privind dificultățile pe care le întâmpină membrii muzeelor participante în acomodarea vizitatorilor cu dizabilități vizuale și oferirea unui sprijin adecvat nevoilor acestora. Personalul din cadrul muzeelor participante- cercetători, muzeografi, ghizi și agenți de pază- au subliniat importanța formării în domeniul dizabilității în general și a dizabilității vizuale în special. Chiar dacă muzeele participante sunt dispuse să

dezvolte servicii pentru persoanele cu dizabilități vizuale- iar unele dintre ele chiar au organizat deja activități- nevoia de formare este foarte ridicată.

Formare în aspectele dizabilității și formare în aspectele dizabilității vizuale sunt nevoi exprimate de către majoritatea participanților. Alte aspecte care sunt deficitare la nivel de cunoștințe sunt diferitele forme ale accesibilității precum "**materiale tactile** (hărți tactile, diagrame)", "**descrieri audio/verbale**" și "**informații privind adaptările la nivelul mediului** (ex. repere tactile și vizuale, iluminat adecvat, contrastul culorilor, reducerea strălucirii, etc.), aspecte care sunt foarte importante pentru vizitatorii cu dizabilități vizuale. În funcție de experiențele fiecărui muzeu se remarcă și **nevoia de formare în pedagogia muzeală**, împreună cu **nevoia de a dezvolta programe educaționale**.

4. Concluzii generale

Studiul analizei de nevoi susține practicile curente ale muzeelor, nu doar în ceea ce privește analiza publicului vizitator, dar și în direcția dezvoltării serviciilor ce se adresează comunităților diferite (Coxall, 2006).

Rezultatele evaluării nevoilor vin în sprijinul unui aspect important care este implementat în cadrul acestui proiect, făcând referire la importanța cooperării între entitățile locale și persoanele cu dizabilități vizuale ca beneficiari care au ca și scop îmbunătățirea accesului la activitățile culturale din cadrul comunității. Chiar dacă unul dintre obiectivele majore ale muzeului constă în oferirea serviciilor accesibile pentru persoane cu dizabilități vizuale, marea dificultate în cele mai multe cazuri constă în faptul că vizitele de la muzee se realizează doar dacă sunt organizate de către instituții și profesori din cadrul școlilor, fără a lua în considerare că persoanele cu dizabilități vizuale ar trebui să prezinte o componentă importantă de auto-determinare, cu inițiative și oportunități proprii în desfășurarea acestor activități și vizite. Toți partenerii din cadrul proiectului susțin și promovează modelul social al dizabilității, cu concepte precum calitatea vieții, auto-determinare, empowerment, participare activă, independență.

Fiecare țară participantă a oferit informații privind etapele realizate pe parcursul anului privind accesibilitatea, menționând aspectele legislative și ratificarea Convenției Drepturilor Omului, care a devenit operațională și vizibilă în toate Strategiile Naționale și planurile de Acțiune. Există exemple ale reglementărilor judiciare, proiecte dezvoltate de instituții publice și ONG-uri,

activități organizate în cadrul instituțiilor educaționale și ale asociațiilor, campanii în termeni de accesibilitate, publicații și studii desfășurate, toate acestea fiind de interes.

Totuși, unele aspecte precum permanența, expertiza în domeniu, formarea profesională și auto-determinarea rămân neabordate. Deși au fost realizate inițiative remarcabile, există încă multe bariere pentru persoanele cu dizabilități în general și persoane cu dizabilități vizuale în speciale. Chiar dacă nu putem generaliza, în marea majoritate a situațiilor, muzeele oferă acces limitat la exponatele lor și de cele mai multe ori doar pentru o anumită perioadă, iar dacă expoziția are un caracter permanent, atunci aceasta este doar parțială.

Se pun în discuție formarea și competențele personalului din cadrul muzeelor privind accesibilitatea, dar și implicațiile dizabilității vizuale privind învățarea, comunicarea și accesarea mediului. Nu există în formarea inițială a muzeografilor un curriculum care să vizeze dizabilitatea, ceea ce determină nevoia de formare continuă, care poate fi întâmpinată cu succes prin colaborările cu universitățile, desfășurarea unor cercetări și diseminarea rezultatelor, nu doar pentru a conștientiza asupra acestor aspecte, dar și pentru a oferi date cantitative și calitative privind efectele și implicațiile asupra dezvoltării și abilităților persoanelor cu dizabilități vizuale.

În ceea ce privește auto-determinarea, persoanele cu dizabilități vizuale trebuie să își asume un rol activ de participare în aceste tipuri de activități, inclusiv activități culturale și sportive, preluând inițiativa și deciziile privind oportunitățile de a-și petrece timpul liber, în funcție de dorințe și interese, de a învăța și afla despre diferitele aspecte ale vieții, de a accesa cultura.

5. Limite

Cercetarea prezentată are un caracter descriptiv, iar scopul acesteia este de a explora experiențele și perspectivele persoanelor cu dizabilități vizuale, ale profesorilor psihopedagogi, precum și ale personalului din muzee privind nivelul de accesibilitate și incluziune al elevilor în muzee.

A doua etapă a contribuit la realizarea unei sinteze integrate a Produsului Intelectual O1. Nu a existat o investigație detaliată privind rolul și responsabilitățile profesorilor care au participat în proiect și nici nu a fost examinat nivelul de fidelitate inter-evaluatori pentru categoriile investigate.

Reflecțiile participanților reprezintă o valoare adăugată la sinteza literaturii de specialitate și sunt susținute puternic de studiul privind analiza de nevoi, care descrie cu acuratețe aspectele contemporane privind muzeele și persoanele cu dizabilități vizuale.

6. Bibliografie

- Argyropoulos, V., & Kanari, C. (2015). Re-imagining the museums through "touch": Reflections of individuals with visual disability on their experience of museum-visiting in Greece. *ALTER, European Journal of Disability Research* 9, 130-143.
- Arpassy, M., Gyorgy, E., Kormanyos, A., Pandula, A., & Pronay, B. (2008) *Museums for all? Guidelines and practice for accessible exhibition design.* FSZK, Budapest. ISSN 17897033, ISBN 978-963-06-4594-2; <http://fszk.hu/wp-content/uploads/Muzeumok-Mindenkinek.pdf>. Retrieved 31st, March, 2015.
- Asideri, D. (2004). Tactual Museum. In A. Tsitouri (Ed.) *Access of people with disabilities in spaces of culture and sport. Proceedings* (pp.136-138). Athens: Ministry of Culture (in Greek).
- Axel, S. E., & Levent, S. N. (Eds.) (2003). *Art beyond sight. A resource guide to art. Creativity and visual impairment.* New York: AFB Press.
- Barnes, C., Mercer, G., & Shakespeare, T. (1999). *Exploring disability. A sociological introduction.* Cambridge: Policy Press.
- Benaki, I. (1991). The Tactile Museum at the Lighthouse for the Blind in Athens, Greece. In *Museums without barriers. A new deal for disabled people* (pp. 143-146). Fondation de France/ICOM. London: Routledge.
- Black, G. (2005). *The engaging museum. Developing museums for visitor involvement.* London - N.Y.: Routledge.
- Boussaid, M. (2004). Access of individuals with visual impairments: Reality and prospects. In A. Tsitouri (Ed.) *Access of people with disabilities in spaces of culture and sport. Proceedings* (pp.55-59). Athens: Ministry of Culture (in Greek).
- Candlin, F. (2003). Blindness, art and exclusion in museums and galleries. *Journal of Art and Design Education*, 22 (1), 100-110.
- Chaitas, C., & Trada, A. (2010). When objects are being touched ..., *The Museum* 7, 4-13. Centre of Museum Research, University of Athens, Retrieved 19th, February, 2015 from <http://www.museum-studies.uoa.gr/teyxos7.pdf>, (in Greek).
- Cohen, L., & Manion, L. (1994). *Research methods in education.* London-New York: Routledge
- Coxall, H. (2006). Open minds: Inclusive practices. In H. H. Genoways (ed.) *Museum philosophy for the twenty-first century* (pp. 139-149). United States: Altamira Press.
- De Coster, K., & Loots, G. (2004). Somewhere in between touch and vision: In search of a meaningful art education for blind individuals. *Journal of Art and Design Education*, 23 (3), 326-334.

- Dey, I. (1993). *Qualitative data analysis. A user-friendly guide for social scientists*. London: Routledge.
- Dodd, J., & Sandell, R. (1998). *Building bridges. Guidance on developing audiences*. London: Museums and Galleries Commission.
- EBU (2012). *EBU Access to culture survey 2012. Mapping current levels of accessibility to cultural venues and activities in Europe*, Retrieved February 14th, 2015, from <http://www.euroblind.org/working-areas/access-to-culture/nr/1315>.
- Emmanouil, M., & Avgoulas, V. (2011). The response of special audience to the educational programme for people with visual impairments of the exhibition "The Pre-Columbian Art in Benaki Museum". *Evaluation of demand and supply in cultural goods. Proceedings of the 2nd Greek Conference in Special Education* (pp.397-406). Athens: Grigoris (in Greek).
- Ginley, B. (2013) *Museums: A whole new world for visually impaired people*. *Disability Studies Quarterly*, 33 (3), Retrieved, 15th, February, 2015 from <http://dsq-sds.org/article/view/3761/3276>
- Hayhoe, S. (2013). A practice report of students from a school for the blind leading groups of younger mainstream students in visiting a museum and making multi-modal artworks. *Journal of Blindness Innovation and Research*, 3(2), 1-11.
- Hayhoe, S. (2013a). The philosophical, political and religious roots of touch exhibitions in 20th century British museums. *Disability Studies Quarterly* 33 (3). Retrieved 15th, January, 2015 from <http://dsq-sds.org/article/view/3760/3273>.
- Hellenic Parliament (2013). *Greek Constitution*, Retrieved 17th, January, 2015 from http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/SYNTAGMA1_1.pdf.
- Hooper-Greenhill, E. (2007). *Museum and education. Purpose, pedagogy, performance*. London - N.Y.: Routledge.
- Hooper-Greenhill, E. (Ed.) (1999). *The educational role of the museum*. London: Routledge.
- Hooper-Greenhill, E. (1999a). *Education, communication and interpretation: Towards a critical pedagogy in museums*. In E. Hooper-Greenhill (Ed.) *The educational role of the museum* (pp. 3-27). London: Routledge.
- Hetherington, K. (2003). *Accountability and disposal: Visual impairment and museum*. *Museum and Society*, 1 (2), 104-115.
- Hetherington, K. (2000). *Museums and the visually impaired: The spatial politics of access*. *The Sociological Review*, 48 (3), 444-463.
- Kalou, A. (2012). *Myrtis. Facing the past, experiencing the present*. *Journal for Accessible Environments, Access by Design*, 130, 14-18.

- Kanari, C. (2014). Museums and their educational input in primary students with disabilities or/and special educational needs. *TA EKPAIDEYTIKA* 109-110, 61-73 (in Greek).
- Kanari, H., & Argyropoulos, V. (2014). Museum educational programmes for children with visual disabilities. *The International Journal of the Inclusive Museum*, 6 (3), 13 - 26.
- Kanari, H., & Vemi, V. (2012). Museum educational Programmes for children with disabilities. Current practices in Greece. In Prachalias, Chr. (Ed.), *Proceedings of the 8th International Conference of Education*, 5-7 July, 2012, Samos Island, Greece (pp. 984989). Research of Training Institute of the East Aegean (INEAG), Greece.
- Konstantios, N. (2008). Museum for all? The European Programme ACCU. *ILISSIA*, 2, 30 - 35. Ministry of Culture and Tourism - Byzantine and Christian Museum (in Greek).
- Landau, S. (2010) Tactile mapping for cultural and entertainment venues. White Paper developed for Exhibit Design Relating to Low Vision and Blindness: Indiana. University, IN: Bloomington, 1-13. Retrieved 3rd, March, 2015 from http://www.touchgraphics.com/publications/Tactilemapping-Landau.pdf?id=djngnsb_827cmfkq3kd
- Law 4074/2012. Validation of the convention on the rights of persons with disabilities, ΦΕΚ 88/Α/11-4-2012 (in Greek).
- Levent, N., Kleege, G., & Muyskens Pursley, J. (2013). Guest editors' introduction: Museum experience and blindness. *Disability Studies Quarterly* 33, (3). Retrieved 4th, January, 2015, from <http://dsq-sds.org/article/view/3751>
- Levi, S., A., (2005). Beyond vision: Integrating touch into museums. *The Tactile Museum of the Lighthouse for the Blind in Athens, Greece. The Braille Monitor*, 48 (6), Retrieved 26th, January, 2015 from <http://www.nfb.org/images/nfb/Publications/bm/bm05/bm0506/bm0506tc.htm>
- McGinnis, R. (1999). The disabling society. In E. Hooper-Greenhill (Ed.), *The educational role of the museum* (pp. 278-287). London: Routledge.
- Merriman, N. (1999). Opening up museums to the public. *Archaeology and Arts* 72, 43-46 (in Greek).
- Ministry of Culture (2004). National action plan of the ministry of culture for the european year of people with disabilities, 2003. Educational activities. Athens. (in Greek).
- Moussouri, T. (2007). Implications of the social model of disability for visitor research. *Visitors Studies*, 10 (1), 90-106.
- Nakou, E. (2010). The museum as space of various educational perceptions and practices. General notes based on research in universities and museums

- in Greece. In B. Vemi & E. Nakou (Eds.), *Museums and education* (pp. 319-333). Athens: Nisos (in Greek).
- Oliver, M. (1990). *The politics of disablement*. London: Macmillan.
- Pearson, A. (1991). Touch exhibitions in the United Kingdom. In *Museums without barriers. A new deal for disabled people* (pp. 122-126). Fondation de France/ICOM. London: Routledge.
- Pearson, A., & Aloysious, C. (1994). *The big foot. Museums and children with learning difficulties*. London: Trustees of the British Museum. British Museum Press.
- Reich, C., Lindgren-Streicher, A., Beyer, M., Levent, N., Pursley, J. & Mesiti, L. A. (2011). Speaking out on art and museums: A study on the needs and preferences of adults who are blind or have low vision. Report. Museum of Science, Boston & Art Beyond Sight, Retrieved 15th January, 2015 from https://www.imamuseum.org/sites/default/files/attachments/IMA_ABS_Speaking_Out_on_Art_and_Museums_Report_1.pdf.
- Rosenberg, F., Schroder, L., & Wheelock, F. P. (2003). Museum and school collaborations. In E. S. Axel & N. S. Levent (Eds.) *Art beyond sight. A resource guide to art. Creativity and visual impairment* (pp. 364-373). New York: AFB Press.
- Sandell, R. (2002) (Ed.). *Museums, society, inequality*. London: Routledge.
- Sandell, R., & Dodd, J. (2010). Activist practice. In R. Sandell, J. Dodd & R. Garland- Thomson (Eds.), *Re-presenting disability. Activism and agency in the museum* (pp. 3-22). London: Routledge.
- Shepherd, H. (2009). Inclusion and museums: Developing inclusive practice. *British Journal of Special Education*, 36 (3), 140-145.
- Snyder, J. (2003). Verbal description: The visual made verbal. In E. S. Axel & N. S. Levent (Eds.), *Art beyond sight. A resource guide to art. Creativity and visual impairment* (pp. 224-228). New York: AFB Press.
- Tsitouri, A. (2005). Universal access for people with disabilities: Reality of utopia? *Tetradia Mouseiologias* 2, 37-42 (in Greek).
- Tsitouri, A. (Ed.) (2004). Access of people with disabilities in spaces of culture and sports. *Proceedings of Conference Access of People with Disabilities in Spaces of Culture and Sports, Thessaloniki 30 October - 1 November 2003*. Athens: Ministry of Culture (in Greek).
- United Nations (1948). *Universal Declaration of Human Rights*, Retrieved 25th, November, 2014 from <http://www.un.org/en/documents/udhr/>
- United Nations (2006). *United Nations Conventions on the Rights of Persons with Disabilities*, Retrieved 25th, November, 2014 from <http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/convtexte.htm#convtext>
- Velioti-Georgopoulou, M., & Tountasaki, E. (Eds.) (1997). *Museums and people with special needs: Experiences and perspectives*. Athens: Gutenberg (in Greek).

- Vemi, V., & Kanari, H. (2008). School teachers and museum education: A key factor in expanding the inclusive character of museums. *The International Journal of the Inclusive Museum*, 1, 1-8.
- Vergo, P. (1989) (Ed.). *New museology*. London: Reaktion Books.
- Weisen, M. (2008). How accessible are museums today? In H. J. Chatterjee (Ed.) *Touch in museums. Policy and practice in object handling* (pp. 243-252). Oxford-New York: BERG.
- Ziebarth, B. (2010) What visitors with vision loss want museums and parks to know about effective communication (White paper). Indiana University, IN: Bloomington, 1-14. Retrieved 3rd, March, 2015 from http://www.ncaonline.org/docs/effective_communication-ziebarth.pdf.
- Network References - Open Educational Resources
- Act XCII and Optional Protocol (Ratification of the „Convention on the Rights of Persons with Disabilities, UN 2006, by the Hungarian Parliament) (2007) http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0700092.TV#lbj5param. Downloaded: 31st, March, 2015.
- Art Beyond Sight Organisation. <http://www.artbeyondsight.org/index.php>. Downloaded: 26th, March, 2015.
- Castellano, C., Museum-School Partnerships, <http://www.artbeyondsight.org/handbook/az-museum-school.shtml>. Downloaded 25th, February, 2015.
- "Erteed?! - Ertem!?" - Hogyan fogadjuk fogyatekos embertarsainkat múzeumainkban?", <http://mokk.skanken.hu/erted-ertem-hogyan-fogadjuk-fogyatekos-embertarsainkat-muzeumainkban.html>, Downloaded 26th, March, 2015.
- "Feel Art in 6 museums", <https://simtearta.wordpress.com/>, Downloaded: 20th, February, 2015.
- International Council of Museums (ICOM), Organization. <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>. Downloaded: 16th, October, 2014.
- InclusivART", Art Collection Museum, <http://www.mnar.arts.ro/inclusivart/galerie-tactila>, Downloaded: 10th March, 2015.
- Kezzelfogható Alapítvány (Tangible Foundation) <http://kezzelfogható.hu/english/english.php> Downloaded: 14th, March, 2015.
- MOK (Museum Education Centre) http://mokk.skanken.hu/home_en.html, <http://mokk.skanken.hu/courses.html> Downloaded: 16th, March, 2015.
- National Archaeological Museum, Athens <http://www.namuseum.gr/museum/pressreleases/2009/pr05-2009/pressrelease05-gr.html>, Downloaded: 8th, December, 2014.

- National Disability Program (2005-2013, 2015-2020);
<http://www.kormany.hu/download/b/b5/20000/Fogyat%C3%A9koss%C3%A1g%C3%BCgyi%20Program.pdf> Downloaded: 31st, March, 2015.
- State Museum of Contemporary Art,
<http://greekstatemuseum.com/kmst/education/accessibility.html>.
Downloaded 15th, December, 2014.
- Tactual Museum, Lighthouse of the Blind of Greece.
<http://www.tactualmuseum.gr/indexe.htm>. Downloaded 15th, December, 2014.
- 90 decibel Project, <http://90decibel.org/hu>. Downloaded, 29th, March, 2015.